

2. Recommendation 70 (1999) on local law/special status / Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe /6th Session - Autumn Mini Session of the Congress / 23 November 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=847971&Site=COE>
3. Positive experiences of autonomous regions as a source of inspiration for conflict resolution in Europe: Report of Parliamentary Assembly Doc. 9824/ 3 June 2003 / Mr. Gross, Switzerland, Socialist Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=10177&Language=EN>
4. Regions and territories with special status in Europe: Resolution 261 Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe / 25th SESSION / 29 October 2013 / Bruno Marziano [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2107887&Site=COE#P128_6478
5. Закон України Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 256-VIII від 17.03.2015) // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 45. – ст.2043
6. World Atlas - Special Status Territories in the world [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euratlas.net/geography/world/special_status/index.htm
7. Кім В. Заморожені конфлікти: ігри з нульовою сумою / Володимир Кім // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – № 21. – 14 червня
8. The Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe / RECOMMENDATION 240 (2008) 30 May 2008 European Charter of Regional Democracy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1287511&Site=C>
9. Оцінка ситуації на Сході. Зовнішньополітичні орієнтації населення / Соціологічна група „Рейтинг”, листопад, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ratinggroup.com.ua/upload/files/RG_East_112014.pdf
10. Що об'єднує та роз'єднує українців - опитування громадської думки України, 22 січня 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/polls/2015a/show-obednue-ta-rozednue-.htm>

УДК 323.28

Целуйко М.Є.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ТЕРОРИЗМ В УКРАЇНІ

Досліджується сутність явища тероризму з виділенням ключових ознак, які дозволяють відокремити його від суміжних явищ соціально-політичного насилля. Використовуючи ці ознаки, а також офіційне тлумачення тероризму, прийняте на законодавчому рівні, визначена доречність застосування терміну «тероризм» для характеристики насильницьких дій сепаратистські налаштованих формувань в Україні, виділено терористичну складову конфлікту.

Ключові слова: ознаки тероризму, терористичний акт, суб'єкт тероризму.

Целуйко М.Є.

ТЕРОРИЗМ В УКРАЇНЕ

Исследуется сущность явления терроризма с выделением его ключевых признаков, которые позволяют отделить его от смежных явлений социально-политического насилия. Используя эти признаки, а также официальное трактование терроризма, принятое на законодательном уровне, определяется целесообразность применения термина «терроризм» для характеристики насильственных действий сепаратистски ориентированных формирований в Украине, выделяется террористическая составляющая конфликта.

Ключевые слова: признаки терроризма, террористический акт, субъект терроризма.

TERRORISM IN THE UKRAINE

The phenomenon of terrorism is examined in the article appointing the key features, which allow to separate it from the conformable phenomena of social-political coercion. Applying these features and terrorism official definition, accepted on a legislative level, the reasonability of application of term “terrorism” for coercion activities of separately disposed formations in Ukraine is defined, terroristic constituent of the conflict is extracted.

Key words: terrorism features, act of terrorism, the subject of terrorism.

Ще донедавна ми могли говорити лише про передумови появи і діяльності терористичних угруповань на території України, виокремлюючи серед них як внутрішні, так і зовнішні чинники. При цьому найбільш небезпечними все ж сприймалися ісламістські організації та особи, пов'язані з ними, загроза вважалася більш зовнішньою ніж внутрішньою і могла виходити або з Кримського півострову, де намагалися поширити свою популярність радикальні ісламістські течії, або від окремих осіб з так званих „гарячих точок” та терористично небезпечних країн, які в'їжджали на територію нашої країни. За цих умов боротьба з тероризмом була далеко не першочерговим завданням наших силових установ, хоча, реагуючи на міжнародні події і виклики національній безпеці, певні кроки щодо боротьби з тероризмом у законодавчій та економічній сферах у нашій країні все ж були зроблені починаючи ще з 1998 р., коли у Кримінальному кодексі була прописана відповідальність за терористичний акт.

Сучасний збройний конфлікт на Донбасі поставив проблему тероризму для України у перший ряд. З систематичними терактами вже зіткнулися столиця, східні і південні регіони країни й решта території стоїть перед загрозою їхнього поширення. Проте, що ж таке тероризм і чи всі насильницькі збройні дії можна до нього віднести, чи всіх суб'єктів конфлікту на Донбасі, які протистоять Україні, можна вважати терористами, слід визначити.

Першим необхідним кроком для розуміння будь-якого явища є визначення його поняття. Щодо тероризму, тут виникають певні труднощі, пов'язані з тим, що досі не існує визначення тероризму, узгодженого як на міжнародному рівні між країнами, так і у науковій сфері між дослідниками. Така ситуація викликана як складністю самого явища, так і вочевидь політичними причинами. Так, сьогодні існують десятки офіційних визначень, власних у кожній країні та міжнародній організації, а також численні

наукові визначення і підходи, вироблені в межах тієї чи іншої науки, які відповідно несуть на собі її відбиток. Зокрема вагомим внеском у розкриття сутності цього явища стали дослідження в межах юриспруденції (Л. Моджорян, Є. Ляхов, В. Ємельянов, В. Ліпкан, В. Лунеев, О. Сав'юк), психології (І. Іванов, О. Яхлов), соціології (А. Коровіков), історії (О. Будницький, О. Шахов, О. Вахромеев), військової справи (В. Антипенко), філософії (Х. Хофмайстер, Ж. Бодріяр, О. Бельков), політології (Р. Арон, Б. Хоффман, О. Степанова, Ж. Кепель, У. Лакер), теології (С. Баккіокі). Багатоманітність підходів, з одного боку, дозволяє більш повно розкрити явище, а з іншого – заплутує розуміння ключових характеристик і відокремлення власне тероризму від інших схожих за проявами явищ. Отже, спираючись на численні прояви сучасного тероризму за останні десятиліття, враховуючи те, що один перелік способів дій терористів (який має місце у міжнародних документах) не відображає сутності цього явища повною мірою, а також, беручи до уваги різноманітність його проявів (які розмивають межі між тероризмом і іншими насильницькими діями: війна, геноцид тощо), слід визначити основні ознаки тероризму які враховували би його специфічні риси й особливості.

1. По-перше, застосування насильницьких дій або погроза насиллям. Це відмічають всі визначення провідних науковців, політиків і власне терористів.

2. По-друге, особливість суб'єкта тероризму. Ця ознака викликає чимало дискусій серед науковців і політиків, що, зокрема, знаходить відображення у різних позиціях щодо суб'єкта [1]. Однак, спираючись на історію виникнення і розвитку тероризму у світі, на походження цього терміна у XIX ст., суб'єктом тероризму є недержавні структури, тобто організації приватних осіб, які не перебувають на службі у держави, не мають верховної влади над об'єктами насильства. Дії ж державних служб слід називати своїми іменами: військовий напад, геноцид, терор

тощо або ж держава, яка спонсорує тероризм.

3. Третьою ознакою можна вважати багатооб'єктність замахів терористів. Вона розкриває соціально-політичний характер цього феномена. Тероризм як явище, яке відбувається в суспільстві, здійснює на нього певний вплив. Це не може не стосуватися владних структур, які проводять внутрішню і зовнішню політику. Механізмом тиску на владу є діяльність, яка складається з двох етапів: 1) вплив терористичних груп на соціальні маси в державі (за допомогою насильницьких дій або загрози ними); 2) тиск соціальних мас (груп) на владу, який змушує останню здійснювати певні дії. Мова йде про фізичне насилля, яке застосовується щодо одних осіб, в той час як психологічний тиск, з метою схилення до необхідної поведінки або прийняття певного рішення, здійснюється на інших осіб. Об'єктом фізичного насилля виступають переважно соціальні групи (група), а об'єктом психологічного тиску є керівні органи держави [2 с. 38]. Для терористів не завжди обов'язковим є негайне виконання їхніх вимог (вони і декларуватися можуть не одразу) під час захоплення заручників або після певного вибуху. Вони на це і не чекають. Для них значно важливішим є створення такої соціальної атмосфери, яка буде сприяти виконанню їхніх вимог (страху, напруги, неспокою тощо). Отже, тиск на кінцевий об'єкт здійснюється не прямим, а опосередкованим шляхом здебільшого через населення.

4. Характерною рисою тероризму є цілі терористичної групи. У будь-якому випадку вони стосуються політики держави. Як правило, цілі діяльності терористичної організації, що спрямовані на зміну існуючих суспільних відносин, містяться в ідеологічних доктринах, на які вона спирається [3, с.33]. Деякі дослідники вважають, що терористичні групи можуть переслідувати цілі, які не торкаються політики держави. Наприклад, визволення членів організації з в'язниці, пограбування або захоплення заручників тощо. Проте зв'язок між акціями із суто політичними цілями та акціями, які, на перший погляд, не мають ніякого відношення до політики, полягає у тому, що терористична організація, окрім головної мети, має так звані „проміжні цілі” (завдання) [4, с.119-120], спрямовані на забезпечення існування групи (матеріальне, кадрове, ідеологічне та інші види забезпечення). Ці завдання підпорядковані кінцевій

мети, яка стосується політики держави у будь-якій сфері: економічній, національній, релігійній, правовій, екологічній тощо. До завдань можна також віднести тиск на населення чи окремі соціальні групи: залякування, викликання почуття роздратованості або апеляції до прагматизму (зіставленню втрат і переваг від певної політики). Ці завдання виступають засобом досягнення значно більш далекоюсяжних цілей. Отже, забезпечення досягнення кінцевої мети, яка стосується політичних дій держави, відбувається за допомогою реалізації проміжних завдань.

5. П'ята ознака тероризму – це ідеологічне мотивування насилля. Мова йде про те, що кожна терористична організація має певний ідеологічний фундамент, на якому вона створювалася і який зараз виступає формальним мотивом її діяльності. Певну ідеологію як цілісну систему поглядів та ідей породжують об'єктивні умови, в яких вона виникає. У ній відображені усвідомлення і ставлення певної групи людей до дійсності й один до одного, соціальних проблем і конфліктів, а також у ній містяться цілі діяльності, спрямовані на зміну чи підтримку наявних суспільних відносин. Зокрема, терористична ідеологія – це комплекс украї радикальних ідейних настанов (украї лівих, украї правих, націонал-екстремістських, сепаратистських, великодержавних, релігійних, соціально-економічних і духовно-психологічних), які виступають теоретичним обґрунтуванням застосування насилля в різній формі на нелегітимній основі заради досягнення певних цілей [5, с. 206-207]. Виходячи з цих цілей, визначаються завдання, а також засоби і методи їх реалізації.

6. Наступною ознакою тероризму є така його властивість як орієнтування на публіку. На це вказується ще у перших спробах дати міжнародне визначення тероризму, зокрема, у Статті 1 проекту резолюції про тероризм III Міжнародної конференції з уніфікації кримінального законодавства (Брюссель, 1930 р.). Як зазначають багато науковців, тероризм більше ніж наполовину спектакль, який розігрується за допомогою ЗМІ для того, щоб створити атмосферу небезпеки, роздратованості, кризи. Тому в більшості випадків організації все ж беруть на себе відповідальність за терористичні акти, навіть якщо вони вчинені іншими. При цьому ЗМІ виступають необхідним інструментом стратегії впливу терористів. Деякі крупні

організації мають навіть окремий підрозділ, відповідальний за роботу з журналістами.

7. Ще однією ознакою тероризму можна назвати відсутність прив'язаності, залежності терористичної групи від населення певної території. Терористам не потрібна масова підтримка населення, вони, на відміну від партизанських або повстанських загонів, від неї не залежать. У матеріальному плані терористи можуть забезпечити себе за допомогою пограбування банків і магазинів, рекету, отримання викупу через заручників, від торгівлі наркотиками тощо. До того ж вони можуть отримувати фінансування та інші види матеріального забезпечення з боку діаспор, заможних прибічників і співчутливців, інших терористичних організацій, а також допомогу від держав. Людський ресурс поповнюється за допомогою поширеної практики вербування із родичів і знайомих членів організації або просвітницької діяльності серед молоді, благодійності серед бідних прошарків суспільства, залучаючи їх таким чином на свій бік. Також до лав терористичних рухів приєднуються і професійні бойовики, які брали участь у певній локальній війні (в Афганістані, Югославії, Чечні, Іраку, Лівії тощо). Це кваліфіковані кадри, які заробляють гроші, проводячи певні збройні операції, тобто терористичні організації практикують військове найманство.

Таким чином, наведені характеристики дозволяють запропонувати таке визначення сучасного тероризму як виду соціально-політичної боротьби недержавних формувань, що полягає у систематичних, ідеологічно обґрунтованих, публічних, загальнонебезпечних насильницьких діях або погрозах такими діями щодо всього населення чи окремих соціальних груп заради досягнення цілей, що стосуються політики держави.

Повертаючись до нещонаддавної активної фази збройного конфлікту в Україні, в діях прибічників так званих „ДНР”, „ЛНР” можна було одразу виділити ті ознаки, які мали місце: це насилля з боку певних недержавних структур (донські козацькі загоны, збройні угруповання О. Мозгового, О. Беднова, І. Безлера та інших польових командирів), в основі якого лежить певна ідеологія та політичні цілі. Проте це так звані суміжні ознаки, що притаманні не лише терористичній діяльності, але й, зокрема, партизанській. Для віднесення явища саме до тероризму потрібна ще наявність відповідного механізму дії, тобто опосередкований вплив на владу через

населення (його залякування за допомогою насилля, використання ЗМІ для розголосу терактів). Отже, згідно з ознаками тероризму не всі дії бойовиків підпадають під нього.

У конфлікті на території України насильницьку діяльність сепаратистів можна поділити на ту, що ведеться на підконтрольній їй території, та на іншій території України. На власній території насилля, яке ними вчинюється, це 1) обстріли населених пунктів на кордоні з контрольованою українськими військами територією; 2) це відбирання майна, 3) викрадення, вбивства або утримання у полоні, 4) залякування як простих мешканців, які підтримують ідею залишитись у складі України і вчинюють для цього відповідні дії (передають розвідінформацію, публічно висловлюють свою позицію тощо), так і представників місцевої влади (депутатів, чиновників, бойових ватажків, які контролюють окремі регіони та ін.), журналістів, іноземних мешканців. Серед цих дій не всі можна віднести до терористичних. У першому випадку об'єктом насилля є українські війська, а жертви серед мирного населення стають побічним ефектом від обстрілів військових. Останні в свою чергу ведуть обстріли у відповідь. Такі рівні за силою обстріли один одного можна називати військовими діями, а не тероризмом, оскільки тероризм передбачає асиметричні дії. Другий вид діяльності більш схожий на тероризм, але на своїй території сепаратисти і є політична влада, а, отже, впливати за допомогою населення на самих себе їм не потрібно, тобто мета насилля щодо населення, політиків, бойовиків інша ніж при тероризмі – добитися покори, мінімізувати зрадництво. Що стосується відбирання майна, тут є мета особистої наживи або на колективні потреби бойовиків, у будь-якому випадку без публічного розголосу і подальшого залякування. Взагалі вони не зацікавлені налаштовувати проти себе мирне населення, навпаки, частково вони від нього залежать (адже населення поповнює військові кадри, працює на підтримку свого ж суспільства), а боротьба з інакомислячими з боку влади на підконтрольній їй території називається терором або окремими актами терору. Саме так можна назвати дії повстанців щодо свого населення.

Зовсім інший характер мають дії сепаратистів та їхніх прибічників за межами так званих „ДНР” і „ЛНР”. Найбільша активність проявляється в Одесі, Харкові і Києві та полягає у застосуванні фіктивних

мінувань (так званий „телефонний тероризм”), у підготовці і здійсненні реальних підривів, зокрема, на залізничних коліях з метою зіпсування майна (допоки обходилося без жертв), в офісах волонтерів, бізнесменів, публічних приміщеннях, де знаходяться випадкові люди, просто на вулиці. Ця діяльність вже призвела до людських жертв і має характерні ознаки тероризму. По-перше, фізичне насильство здійснюється на території, над якою вони не мають влади. По-друге, об’єктом фізичного насильства не є армія або недержавні військові формування, використовується традиційна зброя нетрадиційними способами (підрив символічних об’єктів і житлових будинків, застосування військової сили проти мирного населення). Отже, це асиметричні дії, які здійснюються за допомогою так званої „стратегії тероризму” із залученням партизанської тактики, методами непрямой конфронтації, головною метою яких є підрив морального духу противника. Третьою ознакою того, що дії за межами „ДНР”, „ЛНР” саме терористичні, є наявність цього опосередкованого механізму впливу, коли метою фізичного насильства є створення певної психологічної атмосфери серед населення, що в подальшому має вплинути на діяльність влади, прийняття або неприйняття нею певних рішень в інтересах терористів. Така боротьба набуває затяжного характеру. У Харкові, Одесі, Києві за допомогою терактів відбувається не лише залякування адресної групи (волонтерів, активістів), а загалом широкого суспільства, для того, щоб жоден не відчував себе у безпеці. Такі дії викликають страх, невдоволення владою, яка не в змозі зупинити терористів, у гіршому випадку – паніку, стрес. У цьому разі кількість тверезо мислячих громадян зменшується, а таких, що схильні до пошуку простих і швидких рішень збільшується. Об’єктом цих рішень, зазвичай, стають представники влади, які є винними у не вирішенні ситуації. Саме до цієї думки підштовхують населення терористи. Це є першим моментом – підірвати позиції влади в очах суспільства, що повинно привести до пред’явлення вимог до влади (вигідних терористам або їхнім симпатикам), масових акцій із залученням вже готових до активних дій або насилля груп. Другий момент – окрім залякування, теракти змушують частину громадян замислитися і зайняти певну соціально-політичну позицію: одних налаштовуючи проти терористів та їхніх ідей (відділення від

України, підтримки „ДНР”, „ЛНР”, створення „народних республік”), викликаючи злість та бажання помститися, інших налаштовуючи на заспокоєння терористів (вирішення конфлікту на Донбасі на умовах сепаратистів), при цьому до другої категорії відносяться як латентні симпатички ідей терористів, так і нейтральні до них, але налякані громадяни. У контексті соціального спокою це розділення чим вище, тим небезпечніше. Теракти у містах України мають за мету продемонструвати, що прибічники „народних республік” готові боротися, у них „довгі руки”. Це повинно надихати прибічників і залякувати інших громадян, волонтерів, лишати суспільство спокою, готувати підґрунтя для більш активних дій, включаючи військовий сценарій. Проте тут для терористів (як сталося, зокрема, в Іспанії) вже важливо не помилитися з кількістю симпатиків і активних противників.

Також є ідеологічна мотивація насилля, політичні цілі, орієнтація на максимальний розголос, публічний ефект і неприв’язаність терористів до певних регіонів, тобто незалежність від місцевих ресурсів. Адже відомо про зовнішнє постачання вибухівки у діючі в Одесі і Харкові терористичні групи, зовнішній інструктаж членів груп, які є як місцевими, так і немісцевими мешканцями, тобто діяльність терористичних груп не потребує великих ресурсів і легко може мати зовнішніх спонсорів. До того ж ми бачимо чітку кореляцію між активністю терористичних дій у містах України і політикою Росії щодо ескалації конфлікту, обидва ці показники на сьогодні знизилися.

Отже, ми можемо говорити, що насильницька діяльність так званих повстанців є різноманітною, частина її має ознаки терористичної, а частина – ні. Мінімальна кількість таких ознак відсутня у діях на контрольованій „ДНР”, „ЛНР” території та у зіткненнях з українськими збройними силами, натомість на усій іншій території України де-факто реалізується саме „стратегія тероризму”.

Окрім розуміння сутнісної сторони явища, є ще його юридичне офіційне трактування, прийняте державою. Враховуючи відсутність єдиного міжнародного визначення тероризму, на яке могла б спиратися наша держава, розглянемо, як трактується це явище і пов’язана з ним діяльність в українському законодавстві. Власне поняття „тероризм” з’являється в українському законодавстві лише у 2003 р. в

тексті „Закону про боротьбу з тероризмом”. До цього часу основні визначення діяльності, пов’язаної з тероризмом, знаходилися і зараз знаходяться у кримінальному кодексі України. Він хоча і не містить визначення тероризму, але передбачає шість складів злочинів, які встановлюють відповідальність за певні види терористичних дій, а саме: терористичний акт (ст. 258), залучення до проведення терористичного акту (ст. 258-1), публічні заклики до здійснення терористичного акту (ст. 258-2), створення терористичної групи або організації (ст. 258-3), сприяння проведенню терористичного акту (ст. 258-4), фінансування тероризму (ст. 258-5) [6]. Нас же більше цікавить визначення терористичного акту, отже, це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров’я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [7]. Таке визначення тероризму є надто широким, всеохоплюючим, оскільки під нього підпадають не тільки власне терористична діяльність, а й будь-які насильницькі злочини або загроза ними.

Таким чином, застосування терміну „тероризм” для характеристики насильницької діяльності сепаратистськи налаштованих угруповань в Україні не протирічить офіційному визначенню цього явища. Проте як у багатьох подібних конфліктах, тероризм співіснує з іншими насильницькими явищами (симетричні військові дії, терор, диверсійна діяльність, політичні та чисто

кримінальні вбивства, мародерство). Серед усієї різноманітності насилля у цьому конфлікті тероризмом можна вважати лише окрему частину, яка відповідає його сутнісним ознакам (асиметричність, багатооб’єктність замахів, орієнтація на розголос, політичні цілі). Відповідно терористичним групами або терористами можна вважати суб’єктів цієї діяльності, які водночас можуть бути й суб’єктами військових дій, диверсій тощо. Отже, цей конфлікт не є боротьбою з терористичною організацією у чистому вигляді, а лише має окремі прояви тероризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Станиславская А. Проблема борьбы с терроризмом в современном мире / А. Станиславская. – Bialistok: „INTERGLOB”, 2004. – 124 с.
2. Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование / В.П. Емельянов. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 289 с.
3. Гупта Діпак К. Тероризм та політичне насильство: як їх розуміти / Діпак К. Гупта. – К.: Основи. – 2010. – 400 с.
4. Бояр-Созонович Т.С. Международный терроризм: политико-правовые аспекты. / Т. Бояр-Созонович. – Киев; Одесса: Лыбедь, 1991. – 161 с.
5. Афанасьев Н.Н. Идеология терроризма // Социально-гуманитарные знания. – 2001. – №6. – С. 205-220
6. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page8>
7. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15>

УДК 321:323.17

Сліпецька Ю.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІВНІЧНА БУКОВИНА: КОНФЛІКТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У КОНТЕКСТІ СОЦІОПОЛІТИЧНОГО РОЗМЕЖУВАННЯ В УКРАЇНІ

Здійснено концептуальний аналіз етнокультурних, демографічних, історичних і політичних особливостей Північної Буковини як регіону України. Визначено, що за умови політизації румунського питання Північна Буковина може стати джерелом сепаратистських настроїв в Україні. Крім того, простежено особливості електорального процесу в регіоні в період незалежності.

Ключові слова: Північна Буковина, соціополітичне розмежування, конфліктний потенціал, етнічна меншина, політизація етнічності, іредентизм, сепаратизм.